

SOSYAL MEDYADA YANLIş BİLİNÇ İNŞASI: GAZZE'YE YÖNELİK İSRAİL SALDIRILARININ DEZENFORMASYON BOYUTU

Doç. Dr. Hülya Semiz Türkođlu¹

Özet

Savaşlar, ulusal ve uluslararası güvenliği etkilediğinden haberlerin doğru, tarafsız ve güvenilir olması son derece önemlidir. Bu çalışmada, İsrail ordusunun, Hamas'ın 7 Ekim'de başlattığı saldırıların ardından çatışması ile ilgili yapılan haberlerin dezenformasyon boyutu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Nitel yöntemin uygulandığı çalışmada, Gazze'ye yönelik başlatılan saldırılarla ilgili dezenformasyon faaliyetlerini incelemek için ardışık örnekleme tekniğiyle seçilen 10 örnek analiz edilmiştir. Haberlerin doğruluğu, Anadolu Ajansı (AA) Teyit Hattı, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi ve teyit.org haber sitesi üzerinden incelenerek tespit edilmiştir. Bu anlamda haberlerde ve görsellerde nasıl bir dezenformasyon yapıldığı ve yanlış bilginin hangi yöntemle servis edildiği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. İsrail'in medyada yer alan kadınların, bebeklerin öldürölmesi hastanelere, camilere ve kiliselere yönelik saldırılarına karşın çatışmada kendisini haklı göstermek adına bir sürü dezenformasyona başvurduğu tespit edilmiştir. İsrail'in sosyal medya platformları üzerinden hızlı ve kolay erişimle, toplumlari çok rahat manipöle edebildiği belirlenmiştir. Çatışmada en çok yalan haberlerin yayıldığı gözlenmiştir. Ayrıca çalışmada, çatışmayla ilgili haberlerinde ve iddialarında gerçekteştirdikleri dezenformasyonla kitlelerin algılarını önemli şekilde etkilemeye çalıştığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dezenformasyon, Sosyal Medya, İsrail-Filistin Çatışması

JEL Kodları: L82, J16.

BUILDING FALSE CONSCIOUSNESS ON SOCIAL MEDIA: THE DISINFORMATION DIMENSION OF THE ISRAELI ATTACKS ON GAZA

Abstract

Since wars affect national and international security it is extremely important that the news is accurate, impartial and reliable. In this study aims to reveal the disinformation dimension of the news about the conflict following the attacks launched by the Israeli army and Hamas on October 7. In this qualitative study, 10 samples selected with the consecutive sampling technique were analyzed to examine the disinformation activities related to the attacks launched against Gaza. The accuracy of the news was determined by examining the Anadolu Agency (AA) Confirmation Line, the Center for Combating Disinformation of the Presidency of the Republic of Turkey and the news website teyit.org. In this sense, author attempted to reveal what kind of disinformation was used in the news and visuals and the method by which misinformation was served. It was determined that Israel resorted to a lot of disinformation in order to justify itself in the conflict despite the killing of women, babies and attacks on hospitals, mosques and churches in the media. It has been determined that Israel can manipulate societies very easily with quick and easy access through social media platforms. It has been observed that fake news was the most widespread in the conflict. It was also determined in the study that they tried to influence the perceptions of the masses in a significant way through disinformation in their news and claims about the conflict.

Keywords: Disinformation, Social Media, Israeli-Palestinian Conflict

JEL Codes: L82, J16.

¹ İstanbul Üniversitesi, İletişim Faköltesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Email: hulyasemiz@istanbul.edu.tr; ORCID: 0000-0002-7177-1959

Makale Yükleme Tarihi: 09.06.2024

Makale Kabul Tarihi: 28.06.2024

Yayın Tarihi: 30.06.2024

1. Giriş

Medya, toplum üzerinde önemli etkiye sahip bir güçtür ve bu etki, zaman zaman yanlış bilinç inşası veya dezenformasyon yoluyla gerçekleşmektedir. Medya araçları, politik, ekonomik veya sosyal nedenlerle bilinçli olarak yanıltıcı haberler yayabilmektedir. Savaş haberlerinde dezenformasyon yayınlamak, ciddi sonuçlara yol açabilmektedir.

Sosyal medya, kullanıcı içeriğinin benzersiz bir şekilde oluşturulmasına, erişilmesine ve üretilmesine olanak tanıyan web ve mobil tabanlı internet uygulamaları olarak tanımlanmaktadır. Özellikle Instagram ve X gibi sosyal medya kanallarını, dünya genelinde bir milyardan fazla kullanıcı profiline sahip olmaları ve çok çeşitli bilgi tabanlı hizmetler sunmaları nedeniyle platform olarak tanımlamak mümkündür. Bu platformlar içinde insanlar hızla konumlandırılabilir, benzer ilgi, görüş ve ideolojiye sahip insanlar açık veya kapalı üye grupları oluşturabilir ve çeşitli konularda görüş alışverişinde bulunabilmektedirler. Özellikle sosyal medya platformu X, kullanıcı profillerinin bilgiye hızlı erişim sağlaması, gerçekleştirilen etkinliklerin hızlı bir şekilde güncel konular olarak kullanıcılara fark ettirilebilmesi ve anında haber akışı sağlayabilmesi nedeniyle kitlesel hareketlere olanak tanımaktadır.

Dezenformasyon; Fransızcadan dilimize geçmiş bir kelime olup “bilgi çarpıtma” anlamına gelir İngilizcede ise kelime, “bilerek yanlış haber verme” veya “insanları aldatma amacıyla yanlış haber yayma” anlamına gelmektedir. (TDK,2023)

Kitle iletişim araçları günümüzün siyasi olaylarında büyük bir rol oynamaktadır ve bu ikilemin tartışılmasını ortaya çıkarmaktadır. İsrail-Filistin çatışması ve buna bağlı olaylar dünya medyasının gündemindeki en önemli konulardan biri haline gelmiştir.

İsrail- Filistin çatışmasının haberi yapılırken, bilgi sağlama konusunda haber ajanslarına bağlı olarak bir çeşitlilik oluşturmaya başlanmıştır. Ne yazık ki, medya sıklıkla taraflı yazmakta, tamamen farklı hedeflere yönelmekte veya çatışmanın sadece bir katılımcısını kasıtlı olarak korumaktadır. Bu kasıtlı taraflılık meselesi de sosyal medya üzerinden dezenformasyonlarla sağlanmaktadır. Bu amaçla dijital çağda dezenformasyonun savaş olarak görülmesi göz önüne alındığında İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin sosyal medyada yer alan haberler üzerinden dezenformasyon yayın içerikleri incelenecektir.

2. Sosyal Medya ve Habercilik Anlayışı

İnternet teknolojisinin ortaya çıkması ve beraberinde getirdiği yenilikler, medya sektöründe bir dizi reforma neden olmuştur. Gazete, televizyon ve radyo gibi geleneksel kitlesel iletişim araçları, zamanla yeni iletişim teknolojilerine bırakılmıştır.

Zaman ve mekân kısıtlaması olmadan, küresel çapta iletişimi kolaylaştıran ve toplumsal sınıflar arasındaki engelleri kaldırarak kullanıcıların dünyanın her yerindeki diğer insanlarla anında bağlantı kurmasını sağlayan platformdur (Özmen, Aküzüm, Sünkür, & Baysal, 2012).

Sosyal medya, yoğun etkileşim barındıran ve içerik üretimini destekleyen internet tabanlı uygulamaları kapsamaktadır (Palen ve Hughes, 2018: 728). Sosyal paylaşım ağları, örneğin “X, Facebook, Instagram ve YouTube” zaman içinde haber kaynağı olarak yaygınlaşmıştır. İnternet ve sosyal ağların kolay ve hızlı erişim sağlamasının yanı sıra, kullanıcıların arasında etkileşime izin vermesi sayesinde kullanım oranı gittikçe artmaktadır.

Sosyal medya; siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, gazetecilik, haber üretimi, tüketimi ve dağıtımıyla ilgili olarak sosyal medyanın etkilediği ve dönüştürdüğü alanlar öne çıkmaktadır. Sosyal medya, haber endüstrileri, gazeteciler ve haber tüketicileri arasında geniş bir tartışma ve araştırma alanına dönüşmüştür. Sosyal medyanın gazetecilik ve habercilik alanındaki dönüşümü, medya endüstrileri ve gazetecilerin sosyal medya kullanımını, izleyici kitlesinin sosyal medya üzerindeki değişen konumunu, sosyal medyanın haber üretimi, tüketimi ve dağıtım süreçlerini nasıl şekillendirdiğini ve sosyal medya ile ortaya çıkan haber pratikleri, normları ve uygulamalarındaki değişim sürecine girmiştir.

Van Dijk'e (1989) göre, haber medyası dünyada meydana gelen olayları ve haberleri sadece pasif şekilde tanımlamak veya kaydetmekle kalmaz, aynı zamanda bu haberleri çoğunlukla bir dizi kaynak söylem türüne dayalı olarak aktif bir şekilde yeniden inşa eder. Bu dönüşümde, kurumsal çıkarlar, haber değerleri, profesyonel ideolojiler ve haber şeması formatları önemli bir rol oynar.

Medya, ideolojilerin yayılması ve halk üzerinde etki kurma amacıyla önemli bir araçtır. Bu hedefe ulaşabilmek için özellikle propaganda ve dezenformasyon gibi yöntemlere başvurmaktadır. Bu sayede medya, egemen sınıfların lehine toplum üzerinden rıza oluşturma görevini yerine getirmektedir. Bu bağlamda medya, etik sınırları aşarak ve dezenformasyon aracılığıyla kitlelerin bilinçlerini şekillendirme sürecinde aktif rol üstlenmektedir.

Medyanın temel sorumluluğu toplumu doğru şekilde bilgilendirmektir, zira medya, haberleri ve içerikleriyle ülke ve dünya gündemini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Sosyal medya ise, geleneksel medyadan farklı olarak herhangi kontrol veya doğrulama mekanizması içermediği için daha fazla yanıltıcı bilgiye neden olabilir.

Geleneksel medyadaki editörler, haberler ile toplum arasındaki son savunma hattını oluşturur. Sosyal medya ve internet, eşik bekçilerinin gerçekleştirdiği filtreleme görevlerini değiştirmiş; dijital iletişim çağında eşik bekçiliği kavramı geniş yer bulmuştur. Geleneksel medyada eşik bekçileri mevcutken, sosyal medyada kullanıcılar kendi eşik bekçisi rolünü üstlenmiştir. Bu durum, sosyal medyada dezenformasyonu artırırken aynı zamanda profesyonel yayın akışını değiştirmiş, kullanıcı türetilmiş içerik üretimiyle eşik bekçiliği kavramı sosyal medyada evrim geçirmiştir.

Toplumun geniş kesimleri, haber medyasından gazetecilere, kamusal ve siyasal aktörlere, izleyici kitlesine kadar, sosyal medyanın kullanımını benimsemiş durumdadır. Bu durum, haberin üretiminden bilginin paylaşılmasına, izleyici kitlesinin haber tüketim ve üretiminin boyutlarına dair geniş bir tartışma ve buna bağlı araştırmaların gündeme gelmesine sebep olmuştur (Broersma & Eldridge, 2019: 194).

Son yıllarda, internet ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle haber medyası, özellikle de gazeteciler için haberlere ulaşma ve bilgi edinme süreçlerinin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. İzleyiciler, artık metin, fotoğraf, video gibi çeşitli içerikleri toplayarak ve paylaşarak endüstrinin ve gazetecilerin ihtiyaç duyduğu bilgiye erişimde önemli bir kaynak haline gelmiştir.

X, Facebook, Snapchat, Instagram gibi sosyal medya mecralarında aktif varlık göstermek, pek çok haber yöneticisi tarafından gazetecilikteki dijital evrimin temel ve öncelikli bir aşaması olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, sosyal medya platformları, yalnızca bir içerik dağıtım kanalı olmanın ötesine geçerek gazetecilik uygulamalarını ve haber üretim ilişkilerini değiştirmektedir (Lewis & Molyneux, 2018: 11-12).

3. Dijital Savaş Kavramı: Dezenformasyon

İletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, insanlığın sosyal ve kültürel yaşamında önemli değişikliklere yol açmıştır. Ancak, insanlık tarihinde önemli bir dönemeç, internetin sosyal hayatımıza katılmasıyla gerçekleşmiştir. Bilgi toplumunun teknolojiyle entegrasyonu, kitle iletişim araçları ve internetin karşılıklı bağımlılığı sayesinde, insanlığı sınırsız bilgi, haber ve

görüntü akışına erişebilir hale getirmiştir. Enformasyonun dünya çapında serbestçe akmasını mümkün kılan temel etken, iletişim araçlarının taşınabilir olmasıdır.

Günümüzde toplumun haber ve bilgi alma, sosyalleşme ve mesleki ihtiyaçları taşınabilir telefonlar yoluyla karşılanmaktadır. Özellikle sosyal ağlarda, yanıltıcı haberlerin hızla geniş kitlelere ulaşmasını sağlanmaktadır. Bu durum, haber kaynaklarındaki ve bilgiye erişimdeki değişikliklerle birlikte toplumun algılarını etkileyen önemli bir faktör haline gelmiştir. Manipülasyon amacı taşıyan ve gerçek dışı bilgiler içeren dezenformasyon, aynı zamanda kara propaganda olarak da bilinmektedir. Bu strateji genellikle kişiler, organizasyonlar, gazeteler ve haber kanalları tarafından kullanılarak kamuoyu oluşturmayı ve kitleleri mobilize ederek kaos yaratmayı amaçlamaktadır.

Şekil-1: Bilgi kirliliği türleri (Wardle ve Derakshan, 2017:5).

Şekil-1’de işaret edilen dezenformasyon, uydurma veya kasıtlı olarak manipüle edilmiş ses ve görsel içeriklerin yanı sıra kasıtlı olarak üretilen komplo teorileri ve söylentilerden oluşmaktadır.

Dezenformasyonun yayılmasının önemli sebeplerinden biri, medya kuruluşlarının hızlı haber yayınlama baskısı altında olmalarıdır. Bu yüzden, bazı haber platformları haberleri doğrulamadan yayınlamaktadırlar. Bu durum, bilgi kirliliği ve yanıltıcı bilginin yayılmasına neden olmaktadır, bu da insanların internet araştırmaları yaparken doğru bilgiye ulaşmalarını zorlaştırmaktadır.

Holdeman (2018), dezenformasyonu, ilk bakışta meşru ve doğru gibi görünen ancak gerçekte yanıltıcı bilgi olarak tanımlamıştır. Ilgın (2021: 305), dezenformasyonu, bir kuruluşa zarar vermek amacıyla toplumu kasıtlı olarak yanıltıcı ve yanlış bilgilerle manipüle etme şeklinde tanımlamıştır. Wardle ve Derakhshan (2017: 17), 7 dezenformasyon türlerini ifade etmiştir. Bunlar; hiciv veya parodi, yanıltıcı içerik, sahte içerik, uydurma içerik, yanlış bağlantı, yanlış bağlam ve manipüle edilmiş içerikten oluşmaktadır.

Bilgiyi paylaşmada evrensel bir standart olmaması, bilgilerin çarpıtılmasına, sahte haberlerin gerçek haberler olarak algılanmasına ve gerçeğe ulaşmanın zorlaşmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, güvenilirliği sorgulanmayan haberleri sorgulamak amacıyla “teyit.org” gibi doğrulama siteleri oluşturulmuştur. Hatalı ya da yanıltıcı bilginin yayılmasıyla, etkili kuralların uygulanma ihtiyacı karşımıza çıkmıştır.

Unutmamak gereken bir başka konu da internet üzerindeki kaynakların diğer iletişim araçlarına kıyasla farklılık göstermesidir. Güvenilir kaynak, bazen çok yakın arkadaşınız olabileceği gibi, bazen de binlerce takipçisi olan ancak kişisel olarak tanımadığınız biri olabilir. Bu durumda, kaynağın güvenilirliğinin mesajın içeriği tarafından desteklenip desteklenmediği önemli hale gelmektedir. Güvenilirlik, bazen basit bir değerlendirme gerektirirken, bazen de iki aşamalı bir inceleme sürecine ihtiyaç duyabilir. (Semiz Türkoğlu & Doğan, 2018: 376).

Gerçekmiş gibi sunulan bilgi, haber, söylem ve politikalar, kısa ve orta vadede yalan oldukları ortaya çıksa da, ilk andaki etkileri ve kitleleri manipüle etme kapasiteleri, sahte içeriğin gerçeğin yerini almasına neden olmaktadır. Dezenformatif içerikler, siyasetten gazeteciliğe, ekonomiden ulaşım, güvenlikten sağlığa, turizmden kültüre, eğitimden spora kadar hemen her alanda gerçeği tehdit eden bir potansiyele ulaşmıştır. Bu durum, toplumun sosyal medya platformlarına olan güvensizliğinin her geçen gün artmasına yol açmaktadır (Altun, 2023: 16).

4. Amaç ve Yöntem

Dezenformasyon haberleri, yanıltıcı veya manipülatif bilgiler içeren haberlerdir ve genellikle ilgiyi etkilemeyi, düşünceyi yönlendirmeyi veya olayın çarpıtılması işlemlerini içermektedir. Bu tür haberler, sosyal medya, haber siteleri veya diğer iletişim kanalları aracılığıyla çok hızlı zamanda yayılmaktadır. Toplumda büyük öneme sahip olan bilgi edinme, dezenformasyonla birlikte toplumun güven duygusunu yok ederek, tedirgin etmekte ve doğru bilgiye karşı yanlış yönlendirme yapmaktadır. Dünyadaki savaş, salgın ve çatışmalara karşı sosyal medyada yayılan dezenformasyon büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bu amaçla

çalışmada Filistin-İsrail çatışmasında sosyal medya X’de yayılan dezenformasyon haberleri incelenerek, dezenformasyona karşı dünyada ve ülkemizde hangi merkezlerden üzerinden teyit edildiği analiz edilmiştir. Bu doğrultuda toplumu yani bireyi bilinçlendirme ve farkındalık oluşturarak dijital okuryazar olma yolunun önemi vurgulanacaktır. Anadolu Ajansı (AA) Teyit Hattı, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi ve teyit.org haber sitesi üzerinden, 7 Ekim’de Gazze’ye yönelik başlatılan saldırılarla ilgili dezenformasyon faaliyetlerini incelenerek, ardışık örnekleme tekniğiyle seçilen 10 örnek analiz edilmiştir. Çalışma 7 Ekim 2023- 14 Ekim 2023 tarihleri arasında sosyal medya X’de yayınlanan haberlerin dezenformasyon olup olmadığı aşağıda yer alan sorular üzerinden incelenmiştir:

1. Fotoğraf gerçek mi? - Haberde kullanılan fotoğrafın gerçek olup olmadığı nasıl kontrol edilebilir?
2. Kaynak güvenilir mi? - Haberin kaynağı ne kadar güvenilir ve daha önce doğru bilgi sağlamış mı?
3. Metin tutarlı mı? - Haberin metni içinde çelişkili veya mantıksız bilgiler var mı?
4. Bağlam doğru mu? - Fotoğraf ve metin doğru bir bağlamda mı sunulmuş, yoksa yanlış bir izlenim mi yaratıyor?

Ek kanıt var mı? - Haberi destekleyen başka güvenilir kaynaklar veya kanıtlar var mı?

5. Bulgular

İsrail-Filistin çatışması, uzun bir tarih boyunca çeşitli siyasi, geleneksel ve kültürel unsurlarla karmaşıklaşmış bir durum haline gelmiştir. Bu çatışma sürecinde, haberlerin dezenformasyon boyutunda oldukça önemli bir rol oynanabilir. Dezenformasyon, yanıltıcı bilgileri bilinçli olarak dağıtmak anlamına gelir ve bir çatışma mücadelesini karşılıklı propagandayı artırabilir. Bu tür dezenformasyonlar, medya organları, sosyal medya platformları veya çeşitli propaganda araçları aracılığıyla yayılabilir. Taraflar, çatışma hakkında olumsuz bir imaj yaratma, kamuoyunu etkilemek veya kendi kayıtlarını desteklemek amacıyla haberleri manipüle edebilir. Çatışma sırasında, haberler değerlendirilirken dikkatli olunmalı ve farklı kaynaklardan gelen bilgileri sürdürmek için çaba sarf edilmelidir. Bağımsız haber kaynaklarına başvurmak, olayların bir şekilde anlaşılması önemlidir.

Araştırmada, İsrail-Filistin çatışmasıyla ilgili yapılan haberlerde dezenformasyonlar öne çıkarken, Anadolu Ajansı (AA) Teyit Hattı, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi ve teyit.org haber sitesi, sosyal medyadaki “yalan

haberleri” tespit ederek, doğru bilgiyi okuyucuyla paylaşmıştır. Bu amaçla çalışmamızda da uluslararası basına yansıyan en çok etkileşim alanlarından 10 haber örneği seçilerek haberlerin dezenformasyon boyutları üzerine bir inceleme yapılmıştır.

Görsel 1: “Kafası kesilmiş 40 bebek cesedi bulundu” iddiası haberi

“Bu bilgi, gerçek dışı ve yanıltıcı bir iddiadır. Hamas’ın İsrail’deki bebelere zarar verdiği veya başlarını kestiği yönündeki haber doğru değildir. Bu tür bilgiler genellikle propaganda veya dezenformasyon amaçlı olarak yayılabilmektedir. Gerçekleri doğrulamak ve güvenilir bilgiye ulaşmak için güvenilir haber kaynaklarına başvurmanız önemlidir.” (Anadolu Ajansı Teyit Hattı, 2023)

Görsel 2: “ Hamas’ın kaçırdığı çocukları kafese koyduğu” iddiası haberi

“*Britain First* isimli aşırı milliyetçi siyasi parti üyesinin paylaştığı videoda, Hamas’ın kaçırdığı çocukları kafeslerde tuttuğu öne sürüldü. Bu video, 2 milyondan fazla kez görüntülenmiştir. AA Teyit Hattı, yaptığı inceleme sonucu iddiaların gerçeği yansıtmadığını belirlemiştir. Videonun dolaşıma sokulduğu Tiktok platformu üzerinden yapılan araştırmada, içeriğin Hamas ve İsrail arasındaki çatışmalar başlamadan önce sosyal medyaya yüklendiği anlaşılmıştır. France24 televizyonu ise görüntününün 2015’te Suriye’de çekildiğini belirtmiştir. Kümes kafeslerinde çocukların kilitli görüldüğü eski tarihli video Hamas-İsrail çatışmasıyla ilişkilendirilerek paylaşıldı: Haber İsrail (@ShemaNews): “Bu bebeklere anlar sen o masalları kaçırılan Yahudi bebekleri kafese koymuşlar...” (Anadolu Ajansı Teyit Hattı, 2023)

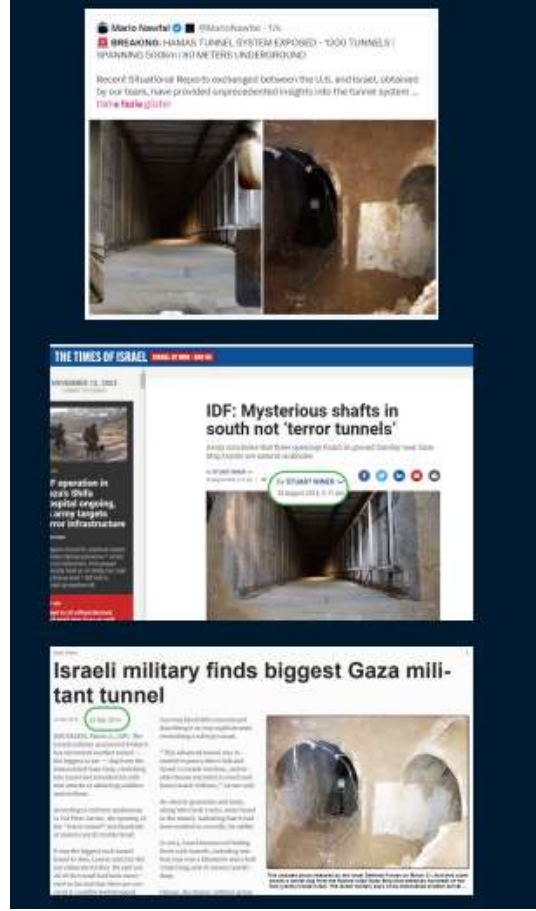
Görsel 3:“Supernova Müzik Festivaline katılan ve Hamas’ın kaçırdığı genç kız” iddiası haberi

“İsrail’in güneyinde düzenlenen Supernova Müzik Festivaline katılan ve Hamas tarafından kaçırıldığı bir genç kızın yakıldığı iddia edildiği görüntüler de kısa sürede sosyal medyada gündem oldu.” Ancak Bellingcat’in yaptığı incelemelerde bu videonun Guatemala’da 2015’te çekildiği belirlenirken, videonun daha önce Hindistan başta olmak üzere birçok yerde dezenformasyon malzemesi olarak kullanıldığı kaydedilmiştir. (Anadolu Ajansı Teyit Hattı, 2023)

Görsel 4: “İsrail 1600 yıllık Aziz Porferius Kilisesine saldırı düzenlendi” iddiası haberi

Açıklamada; “Sevgili kardeşlerimiz, size Gazze’deki Aziz Porferius Kilisesi'nin en iyi durumda olduğunu bildiririz. Yayılan haberler dedikodudan başka bir şey değil. Sorup ilgilenen herkese teşekkür ederiz. Ve sizden bizim için dua etmenizi istiyoruz. Aziz Porvierius Kilisesi Gazze - 10/09/2023 Saat 21:30” ifadelerinin yer aldığı görüldü.”(Anadolu Ajansı Teyit Hattı, 2023)

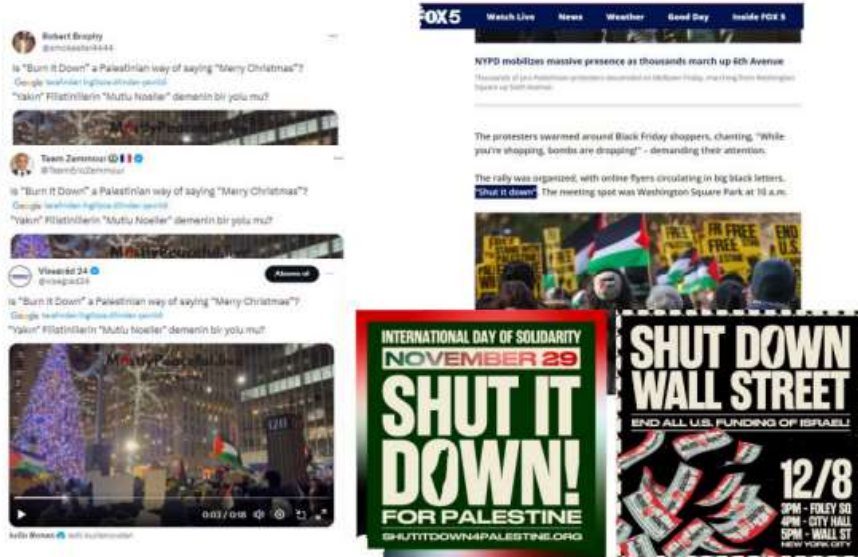
Görsel 5:“Fotoğraf Gazze'deki Hamas tünellerini gösteriyor” iddiası haberi

“Gazze’den İsrail’e Uzanan Yeni ve En Uzun Hamas Tünelleri Keşfedildi” İddiası İsrail propaganda hesapları tarafından paylaşılan bazı fotoğraflarla ilgili, “Gazze’den İsrail’e uzanan yeni ve en uzun Hamas tünelleri keşfedildi” iddiası doğru değildir. İddiaya konu birinci fotoğrafın 2014 yılında İsrail medyasında, “İsrail Ordusu: Gazze Şeridi sınırı yakınında bulunan tünellerin Hamas’a ait olmadığını açıkladı” şeklinde servis edildiği tespit edilmiştir. İkinci fotoğrafın ise yine 2014 yılında İsrail ordusu tarafından, “Gazze’deki tüneller” iddiasıyla servis edildiği, ancak herhangi bir kanıt sağlanamadığı belirlenmiştir. Mısır-Gazze arasındaki Refah Sınır Kapısı 2007 yılında ticari geçişlere kapatılmış, İsrail ablukası ve sınır kapısının kapatılması nedeniyle Filistinliler temel ihtiyaçlarını giderebilmek için tünellere yönelmiştir. İsrail, bu tünellerin çoğunu deniz suyu pompalayarak yıkmıştır. Bu tünellerin fotoğrafları birçok kez İsrail tarafından, terör tünelleri iddiasıyla servis edilmiştir” (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi, 2023).

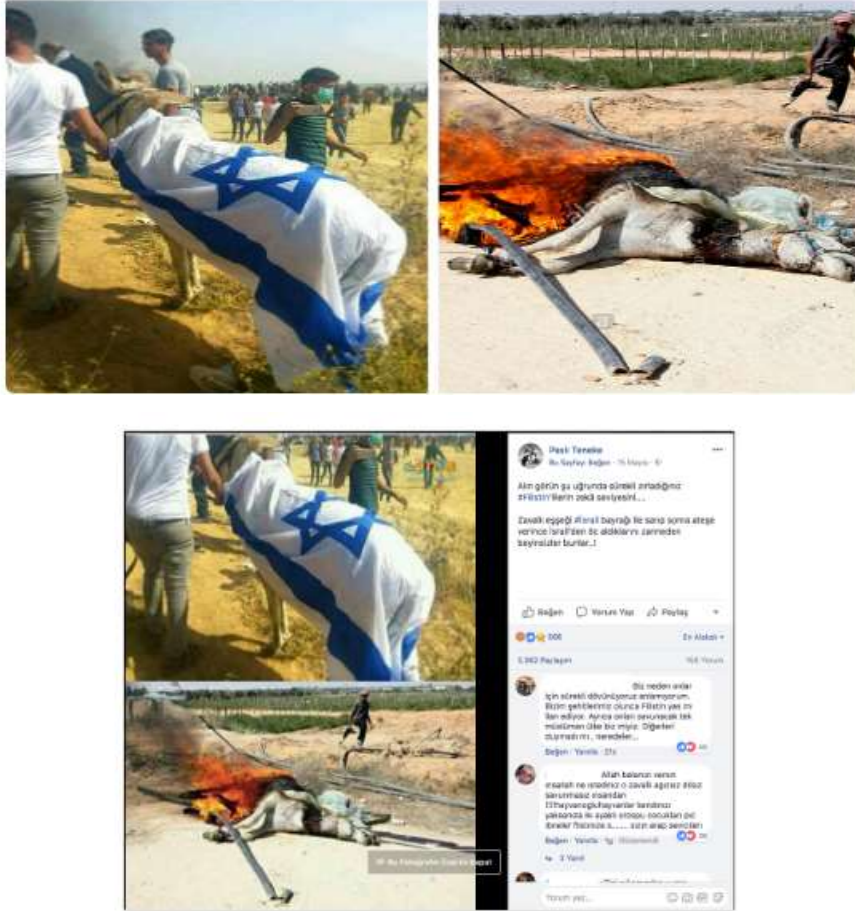
Görsel6: Lionel Messi'nin İsrail'e Desteğini, İsrail Bayrağını Taşıyarak İfade Ettiği Yönündeki İddialar

“Sosyal medya kullanıcıları tarafından paylaşılan ekran görüntüsünün manipüle edildiği belirlenmiştir. Arjantinli futbolcu Messi'nin sosyal medya hesaplarından böyle bir paylaşım yapılmamıştır. İddiaya konu olan fotoğrafta Messi'nin bir markanın adını taşıyan çantayı tuttuğu, fotoğrafın dijital ortamda düzenlenerek İsrail bayrağıyla değiştirildiği ortaya çıkmıştır” (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi, 2023).

Görsel 7: “Rockefeller Center Önünde Toplanan Filistin Destekçileri ‘Noel Ağaçlarını Yakın’ Sloganları Attı” İddiası

“Görüntüler dikkatli bir şekilde analiz edildiğinde, Fox News’ın bulunduğu Rockefeller Center önünde toplanan Filistin destekçilerinin, iddia edildiği gibi “Yakın onu (burn it down)” değil, “Kapatın onu (shut it down)” sloganları attığı görülmektedir. Filistin destekçilerinin sosyal medyada sık sık paylaştığı broşürlerde, “shut it down” sloganının yazılı olduğu açıktır. Aynı yerde görev yapan muhabirler de protestodan önce dağıtılan broşürlerde “shut it down” yazılı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kara propagandanın, Batılı toplumların hassasiyetleri üzerinden manipülasyon yaparak Filistin halkına verilen desteği baltalamayı amaçladığı değerlendirilmiştir” (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi, 2023).

Görsel 8: Filistinliler’in İsrail bayrağı giydirilen eşeği yaktığını gösteren fotoğraf iddiası

“Sosyal medyada yer alan paylaşımlarda ve teyit.org’a ihbar olarak gönderilen fotoğrafta Filistinliler’in İsrail’i protesto etmek için bir eşeğe İsrail bayrağı giydirip ardından eşeği yaktıkları iddia edildi. İlk olarak 6 Nisan 2018’de İsrail bayrağı giydirilmiş bir eşek fotoğrafı paylaşıldı. Ardından, Filistinli protestocular tarafından eşeğin yakıldığını gösterdiği iddia edilen benzer bir fotoğraf tepki topladı. Twitter, Instagram ve Facebook gibi sosyal medya

platformlarında paylaşılan görsel, kısa sürede internette yayıldı. İddia, Paslı Teneke isimli Facebook sayfasında 2 binden fazla paylaşım aldı” (teyit.org, 2023)

“Ancak fotoğrafın Filistinli protestocuların İsrail bayrağı giydirilmiş eşeği yakarak öldürdüğünü gösterdiği iddiası doğru değil. İddiada yer alan fotoğraflar farklı tarihlerden. Kullanılan ilk fotoğraf Filistin’de yakın zamanda yapılan ve devam eden Büyük Dönüş Yürüyüşü’ne ait. İddiayı tamamlayan ikinci fotoğraf ise 6 Ağustos 2014 tarihinde, İsrail tarafından düzenlenen hava saldırısında ölen eşeğin yakıldığını gösteren başka bir fotoğraf.

İddiaya konu olan yakılan eşek fotoğrafı ile ilgili sonuçlara, görsel arama aracı Tineye’da yapılan arama ile ulaşılabiliyor. İlk görselde yer alan İsrail bayrağı giydirilmiş eşek, 6 Nisan 2018’de yapılan protestolardan. İkinci görselde bulunan ve yakılarak öldürüldüğü iddia edilen eşeğin fotoğrafı ise 2014 yılına ait. Fotoğraf, stok görsellerin bulunduğu internet sayfası olan Alamy.com’da görülebiliyor. İkinci fotoğrafa ait açıklamada ise 2014 yılında, Gazze’de İsrail saldırısı sırasında ölen bir eşeğin, Filistinli protestocular tarafından yakıldığı belirtiliyor”(teyit.org, 2023).

Netanyahu'nun videoda söylediklerinin Türkçesi şu şekilde:

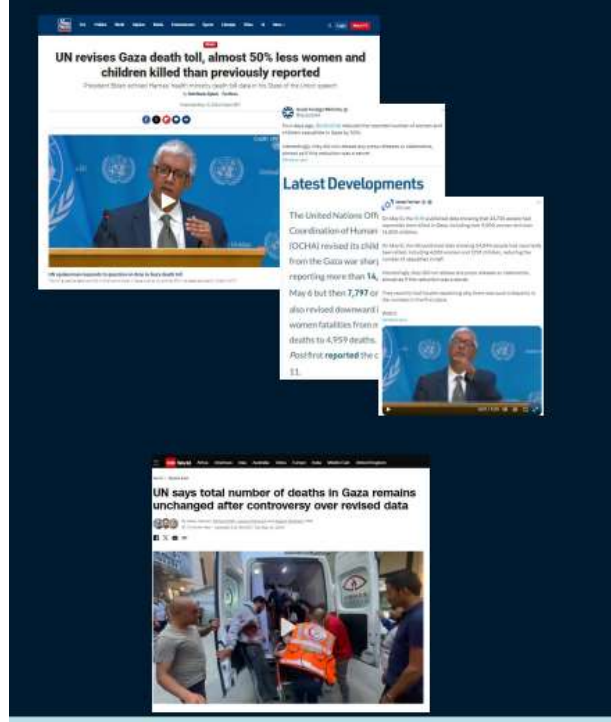

"İsrail vatandaşları, savaştayız. Bir operasyonda değil, bir çatışma aşamasında değil, savaştayız! Bu sabah Hamas, İsrail devletine ve vatandaşlarına karşı kanlı bir ani saldırı başlattı. Sabahın erken saatlerinden beri bu işin içerisindeyiz. Savunma teşkilatının başkanlarını toplantıya çağırdım. Her şeyden önce, [etkilenen] kentsel alanların, oraya sızan teröristlerden temizlenmesi yönünde talimat verdim. Bu şu anda oluyor. Buna paralel olarak, düşmanın şimdiye kadar karşılaşmadığı bir ölçekte ve yoğunlukta karşılık vermek için yedek askeri kuvvetleri kapsamlı bir şekilde seferber etmeye başlıyorum. Düşman, eşi benzeri görülmemiş bir bedel ödeyecek. Halkı, ordunun ve İç Cephe Komutanlığının direktiflerine harfiyen uymaya çağırıyorum. Savaştayız ve kazanacağız."

Görsel 9:İsrail Başbakanı Netanyahu'nun, Desteklerinden Dolayı Türkiye'ye Teşekkür Ettiği İddia Edilen Görüntü

“Manipülasyon” içeren ve sosyal medyada paylaşılan bir fotoğrafın, El Kassam Tugayları tarafından öldürülen İsrail askerlerini gösterdiği öne sürülmüştür. Ancak

dolaşımdaki fotoğrafın askeri simülasyon oyun videosundan alınarak montajla oluşturulduğu tespit edilmiştir” (teyit.org, 2023).

Görsel 10: “BM Gazze’de Kadın ve Çocuk Ölü Sayısını Yarı Yarıya Azalttı” İddiası

“İsrail resmi hesapları tarafından paylaşılan ve bazı basın yayın organlarında yer alan ‘BM Gazze’de kadın ve çocuk ölü sayısını yarı yarıya azalttı’ iddiası doğru değildir. Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi’nin 6 Mayıs 2024 tarihinde yayımladığı verilere göre, 7 Ekim 2023’ten bu yana 34 bin 735 Filistinli, İsrail saldırılarında hayatını kaybetmiştir. 8 Mayıs 2024’te ise İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırılarında hayatını kaybedenlerin sayısını 34 bin 844 olarak güncellemiştir. Ayrıca raporuna kimlikleri tespit edilenlerin cinsiyeti ve yaşına bağlı olarak yeni veriler eklemiştir. İsraili yetkililerin iddialarının aksine Birleşmiş Milletler, Gazze’deki ölü sayısını yarı yarıya azaltmamıştır. BM, artık hayatını kaybeden kadın ve çocukların toplam sayısı ile ilgili verilerin yerine isimleri ve kimlik bilgileri tam olarak belgelenen kadın ve çocukların sayısını açıklamaktadır. Gazze Sağlık Bakanlığı ise hayatını kaybedenlerle ilgili rakamların, “kimliği belli olan” ve “kimliği belli olmayan” kişiler olarak ayrı tutulduğunu açıklamıştır. BM ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi uluslararası kuruluşlar, Gazze Sağlık Bakanlığı’nın rakamlarının güvenilir olduğunu teyit etmiştir” (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi, 2023).

6. Sonuç ve Öneri

Dezenformasyonla mücadele, bilgiye erişim ve bilginin yayılımında güvenilirlik sorununu gündeme getirmektedir. Bu sorunla başa çıkmak için güvenilir kaynaklardan yararlanmak ve bilgiyi doğrulamak büyük önem taşımaktadır. Bu stratejiler, yanlış bilginin yayılmasını önlemeye ve insanların doğru kararlar vermesine yardımcı olacaktır. Ancak, dezenformasyonla mücadele sadece bireysel çabalarla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle, doğru bilginin yayılması ve dezenformasyonun önlenmesi için toplumsal farkındalık oluşturulmalıdır. Doğru bilgiye erişmek dezenformasyonla mücadelede yeterli değildir; bilgiyi doğrulamak da kritik öneme sahiptir. İnternet gibi açık kaynaklı platformlarda yayınlanan bilgilerin doğruluğunu kontrol etmek, doğru bilgiye erişimi sağlamak için gereklidir. Bu nedenle, bir bilgi kaynağından alınan bilginin doğruluğunu kontrol etmek, dezenformasyonla mücadelede hayati bir adımdır.

Toplumun bilinçlenmesi, dezenformasyonla mücadelede en önemli adımlardan biridir. İnternetin yaygın kullanımı, bilgiye erişimi kolaylaştırmış, ancak yanlış bilgiye de kolayca ulaşılmasını sağlamıştır. Bu nedenle, bireylerin doğru bilgiye erişebilecekleri kaynaklar hakkında bilgilendirilmeleri ve bu kaynaklara yönlendirilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Pek çok durumda, çeşitli çatışma bölgelerinden olmayan, başka bir olaya ait bölümlerin veya videoların çatışma ile ilişkileri gerçekleşebilir. Bu, saklanmış bir şekilde manipüle edilmiş bilgilerin dağıtımına neden olmaktadır. Bu tür durumlarla başa çıkmak için, kullanıcıların sosyal medya paylaşımlarını sürdürmek ve güvenilir kaynakları gelen bilgileri kontrol etmek için dikkatli olmalıdır. Haberin kökeninin sürekliliği ve resmi haberlerden alınan bilgilerin aktarılması önemlidir.

Bu çalışmanın sonucunda çatışmada savaşı ihlali ve insan hakları ihlalinin çiğneyen İsrail'in Filistinlerle ilgili istediği bir ideolojiyi yansıtmaması ve yanlış bilinç inşa etmede etkili bir araç olarak medya platformları üzerinden kendini haklı çıkartmak adına yanlış bilgi-belge ve görsel servis ettikleri gözlenmiştir.

İsrail'in Gazze saldırılarına yönelik olarak yapılan dezenformasyon haberleri üzerine odaklanan makalemizde belirtildiği gibi, dezenformasyonun büyük çoğunluğunun İsrail kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Bu, kriz dönemlerinde bilgi kirliliğinin ne kadar yaygın olabileceğini ve dezenformasyonun nasıl bir propaganda aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Filistin-İsrail çatışması haberlerinde dezenformasyonun zararları oldukça büyük olabilmektedir. Yanlış bilgilere dayalı algılar, insan hakları ihlallerinin gizlenmesi, önyargıların ve nefretin yayılması, haber güvenilirliğinin azalması ve barış sürecinin zorlaşması gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, bu çatışma sürecinde doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak için eleştirel düşünceyi benimsemek ve farklı kaynaklardan bilgi edinmek önemlidir.

Sonuç olarak, dezenformasyon, kriz dönemlerinde halkın doğru bilgiye ulaşmasını engelleyerek ciddi etkiler yaratabilir. Bu yüzden, bilgilerin doğruluğunu teyit etmek ve güvenilir kaynaklardan bilgi almak her zamankinden daha önemlidir. İsrail ve Gazze bağlamında dezenformasyonun analiz edilmesi, medya ve dijital medya okuryazarlığının önemini vurgulamak için bir fırsat sunmaktadır. Bu çalışma, hem akademik literatüre katkı sağlayacak hem de gelecekteki araştırmalara temel oluşturacak değerli bilgiler sunmaktadır. Çalışmamızın bu önemli konuya dikkat çekmesi, bu tür dezenformasyon kampanyalarına karşı bilinçlenmeyi artırmak açısından değerli bir katkı sağlayacaktır.

7. Kaynakça

- Altun, F. 2023. Hakikatin İktidarı mı, Dezenformasyon ve Manipülasyonun Sultası mı? Toplumlar Arası İletişimde Yeni Dönem – Enformasyon Savaşından Dezenformasyon Savaşına. Editör: Fahrettin Altun, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Anadolu Ajansı Teyit Hattı 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-filistin-catismasinda-gundem-olan-haberlerin-dezenformasyon-boyutu-dikkati-cekiyor/3015857>, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Anadolu Ajansı Teyit Hattı 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/israil-ordusunun-kafasi-kesilmis-40-bebek-buldugu-iddiasi/1816693>, Son Erişim Tarihi: 09.05.2024.
- Anadolu Ajansı Teyit Hattı 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/israilin-1600-yillik-aziz-porphyrus-kilisesini-havaya-ucurdugu-iddiasi-/1816677>, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Broersma, M.&Eldridge, S. A. 2019. “Journal is mandsocialmedia: Red istribution of power?”, Media and Communication, 7(1), 193-197. <https://doi.org/10.17645/mac.v7i1.2048>.

- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi. 2023. “Dezenformasyon Bülteni”.
https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Dezenformasyon_Bulteni_Sayi_102_-Filistin_Ozel.pdf, s.81, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi. 2023. “Dezenformasyon Bülteni”. https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Dezenformasyon_Bulteni_Sayi_101-Filistin_Ozel.pdf, s. 55, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi. 2023. “Dezenformasyon Bildirim Servisi”. <https://dbs.iletisim.gov.tr/hakikat/686>, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi. 2023. “Dezenformasyon Bildirim Servisi”. <https://dbs.iletisim.gov.tr/hakikat/733>, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi. 2023. “Dezenformasyon Bülteni”. <https://www.dmm.gov.tr/wp-content/uploads/2024/05/Dezenformasyon-Bulteni-Sayi-127.pdf>, s. 9, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Dame Adjin-Tettey, T. 2022. “Combating Fake News, Disinformation, and Misinformation: Experimental Evidence for Media Literacy Education”, *Cogent Arts & Humanities*, 9(1), 2037229, ss. 1-17.
- Holdeman, E. 2018. Blog: Disaster zone: How to counter fake news during a disaster. Chicago: TCA Regional News.
- İlgın, H. Ö. 2021. “Sosyal Medyada Dezenformasyon ve Halkla İlişkiler İlişkisi”, *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7(2): 303-322.
- Lewis, S. C. & Molyneux, L. 2018. “A decade of research on social media and journalism: Assumptions, blind spots, and a way forward”, *Media and Communication*, 6(4),11-23.
<https://doi.org/10.17645/mac.v6i4.1562>
- Nield, D. 2024. “4 Tips to Spot Misinformation on the Web”, <https://www.wired.com> (Erişim Tarihi: 03.04.2024).

- Özmen, F., Aküzüm, C., Sünkür, M., & Baysal, N. 2012. “Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği”, *Education Sciences*, 7(2), 496-506.
- Palen, L. & Hughes, A. L. 2018. “Social Media in Disaster Communication”, *Handbook of Disaster Research*, 497-518.
- Semiz Türkoğlu, H., & Doğan, B. 2018. “Sosyal medya üzerinden okurun değişimi ve bilgi güvenilirliği”, *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 371-385. doi.org/10.17680/erciyesiletisim.422771.
- Türk Dil Kurumu. “Dezenformasyon”, *Büyük Türkçe Sözlüğü*, (Çevrimiçi), http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5970df13426b16.27952683, 05.11.2023.
- Teyit.org sitesi 2013. <https://teyit.org/analiz/filistinlilerin-israil-bayragi-giydirilen-esegi-yaktigini-gosteren-fotograf-iddiasi>, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Teyit.org sitesi 2013. <https://teyit.org/analiz/video-netanyahunun-turkiyeye-tesekkur-mesajini-mi-gosteriyor>, Son Erişim Tarihi: 09.04.2024.
- Van Dijk, Teun A. 1989. *Mediating Racism The role of the Media in production of Racism, Language, Power and Ideology: Studies in political discourse*, Ed. Ruth Wodak, John Benjamins Publishing Company.
- Wardle, C. & Derakhshan, H. 2017. *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking* (Vol. 27, pp. 1-107). Strasbourg: Council of Europe.